

УДК 368.23

Кісетов Ю.В., Ратушняк І.О., Ратушняк Л.П.(Україна, Миколаїв)

НЕБЕЗПЕЧНІ ВАНТАЖІ НА ВОДНОМУ ТРАНСПОРТІ

Коротка характеристика проблеми. Актуальність досліджень.

За останнє десятиріччя має місце значне зростання обсягів транспортування морським та річковим флотом масових небезпечних вантажів – навалочних (руди, кокс, мінеральні добрива тощо), нафтопродуктів, хімічних речовин та інше. Крім того, активно впроваджуються нові пило- та газобезпечні технології перевантаження ядовитих речовин [1]. Пам'ятаючи про те, що при поводженні з такими середовищами безтурботність може коштувати життів, багато морських держав розробили національні правила транспортування небезпечних вантажів. З урахуванням світових тенденцій ще в 1929 р. до Міжнародної конвенції про охорону людського життя на морі (СОЛАС) був включений Кодекс морського перевезення небезпечних вантажів, який постійно вдосконалюється і доповнюється.

Головним юридичним документом, який регламентує перевезення небезпечних вантажів морем, є IMDG – CODE (International maritime dangerous goods – code). Згідно з основними конвенціями мореплавання (СОЛАС і МАРПОЛ) перевезення небезпечних вантажів морем можливе тільки у відповідності до Кодексу IMDG. У цілому програми забезпечення безпеки перевезень небезпечних вантажів базуються на положеннях Міжнародних кодексів керування безпекою, а також охорони суден і портових засобів від загрози тероризму.

Постановка задач та методи досліджень.

Кодекс IMDG містить чотири томи та додатки. Основою безпечного транспортування та обробки небезпечних вантажів у місцях зосередження є відповідні ідентифікація, комплектація, упакування, розміщення, кріплення, маркування, нанесення попереджувальних знаків про небезпеку, а також наявність належної інформації про вантаж з метою його безпечного перевезення і розробки заходів для ліквідації наслідків аварійної події. У зв'язку з цим у першому томі розглянуті питання документації, упакування, розділення і маркування небезпечних вантажів, а також викладені концепція забруднювачів моря та їх градація. Томи 2-4 містять вимоги до перевезення різних вантажів з урахуванням їх класів безпеки (табл.1) і відповідності критеріям рекомендації ООН. У додатках до Кодексу наведені директиви дій в аварійних ситуаціях з надання першої медичної допомоги, процедури повідомлень про аварії та ін.

Відповідно до СОЛАС найважливішою вимогою до оформлення вантажних документів щодо небезпечних вантажів є оголошення в основній інформації про небезпеку вантажу. Основна інформація повинна містити: відповідне транспортне найменування, клас і підклас вантажу, UN-номер, групу упакування.

У процесі морського транспортування під впливом хитавиці вмістища з вантажем нахиляються й перекидаються, пробки, не витримуючи тиску рідини, відгвинчуються і внаслідок цього вміст частково або цілком виливається. У зв'язку з цим кодекс IMDG дозволяє вибрати придатну для окремих речовин упакування, що витримує перевірку на падіння з висоти, можливість складування та ін. Повинна здійснюватися перевірка вантажів, які перевозяться в контейнерах, у тому числі в контейнерах малої вантажопідйомності, контейнерах-цистернах для змішаних перевезень охолоджених зріджених газів. Маркування вантажу повинне містити інформацію про вид зовнішньої транспортної тари і матеріал, з якого вона виготовлена. Крім того, у Кодексі IMDG зазначено, яким чином окремі речовини необхідно складати і розділяти на борту судна. Так, небезпечні вантажі, які можуть виділяти токсичні пари, необхідно укладати переважно на палубі, якщо інші місця не рекомендовані Кодексом.

Відповідно до додатка II МАРПОЛ шкідливі рідкі речовини, що перевозяться наливом, розділяються на чотири категорії:

А – ШПП, які, будучи скинутими в море у процесі очищення танків або зливу баласту, становлять велику небезпеку для морських ресурсів або для здоров'я людини чи завдають значної шкоди різним видам правомірного використання моря, у силу чого виправдовують застосування суворих заходів для недопущення забруднення (наприклад, плавлений нафталін, тетраетилолово, елементарний фосфор);

В – такі ж речовини, що становлять небезпеку і виправдовують застосування особливих заходів (наприклад, хлороформ, камфорна олія);

С – такі ж речовини, що становлять невелику небезпеку або завдають незначної шкоди, у силу чого вимагають дотримання особливих умов експлуатації (наприклад, сірчана й оцтова кислоти, 60%-й перекис водню);

Д – речовини, що становлять деяку небезпеку або завдають мінімальної шкоди, у силу чого вимагають деякої уваги при експлуатації (наприклад, ацетон, фосфорна і шавлева кислоти, тверді жири, соєва олія).

Таблиця 1

Класи та маркування небезпечних вантажів

Клас та підклас	Найменування	Знак небезпеки (маркування)
1	2	3
Клас 1	<i>Вибухові речовини</i>	
Підклас 1.1	Речовини і вироби, що характеризуються небезпекою вибуху масою	Символ (бомба, яка вибухає) чорний; фон оранжевий; цифра "1" у нижньому куті
Підклас 1.2	Речовини і вироби, що характеризуються небезпекою розкидання, але не створюють небезпеки вибуху масою	
Підклас 1.3	Речовини і вироби, що характеризуються небезпекою загоряння, або незначною небезпекою вибуху, або незначною небезпекою розкидання, або тим і іншим, але не характеризуються небезпекою вибуху масою	
Підклас 1.4	Речовини і вироби, що не становлять значної небезпеки	Символ (бомба, яка вибухає) чорний; фон оранжевий; цифри чорні; на знаку є місце для зазначення підкласу і групи сумісності
Підклас 1.5	Речовини дуже низької чутливості, що характеризуються небезпекою вибуху масою	
Підклас 1.6	Вироби надзвичайно низької чутливості, що не характеризуються небезпекою вибуху масою	
Клас 2	<i>Гази</i>	
Підклас 2.1	Легкозаймісті гази	Символ (полум'я) чорний або білий; фон червоний; цифра "2" у нижньому куті
Підклас 2.2	Незаймісті нетоксичні гази	Символ (газовий балон) чорний або білий; фон зелений; цифра "2" у нижньому куті
1	2	3
Підклас 2.3	Токсичні (отруйні) гази	Символ (череп та схрещені кістки) чорний; фон білий; цифра "2" у нижньому куті
Клас 3	<i>Легкозаймісті рідини</i>	Символ (полум'я) чорний або білий; фон червоний; цифра "3" у нижньому куті
Клас 4	<i>Легкозаймісті тверді речовини; речовини, здатні до самозаймання, речовини, що виділяють займісті гази при взаємодії з водою;</i>	
Підклас 4.1	Легкозаймісті тверді речовини	Символ (полум'я) чорний; фон білий, із сьома вертикальними червоними смугами; цифра "4" у нижньому куті
Підклас 4.2	Речовини, здатні до самозаймання	Символ (полум'я) чорний; фон верхня половина біла, нижня червона; цифра "4" у нижньому куті
Підклас 4.3	Речовини, що виділяють займісті гази при взаємодії з водою	Символ (полум'я) чорний або білий; фон синій; цифра "4" у нижньому куті
Клас 5	<i>Окисники та органічні пероксиди</i>	
Підклас 5.1	Речовини-окисники	Символ (полум'я над колом) чорний; фон жовтий; цифри "5.1" у нижньому куті
Підклас 5.2	Органічні пероксиди	Символ (полум'я над колом) чорний; фон жовтий; цифри "5.2" у нижньому куті
Клас 6	<i>Токсичні (отруйні) та інфекційні речовини</i>	
Підклас 6.1	Токсичні (отруйні) речовини	Символ (череп та схрещені кістки) чорний; фон білий; цифра "6" у нижньому куті
Підклас 6.2	Інфекційні речовини	Символ (три півмісяця, накладені на коло) чорний; фон білий
Клас 7	<i>Радіоактивні матеріали</i>	Символ (трилисник) чорний; текст чорний у нижній половині знаків "Радіоактивно", "Вміст", "Активність"; цифра "7" у нижньому куті Категорії 1 - фон білий; за знаком "Радіоактивно" одна червона вертикальна смуга Категорії 2 і 3 – фон верхня половина жовта з білою окантовкою, нижня – біла; за знаком "Радіоактивно" дві або три червоні вертикальні смуги
Клас 8	<i>Корозійні речовини</i>	Символ (рідина, що виливається з двох пробірок і вражають руку та метал) чорний; фон верхня половина біла, нижня чорна з білою окантовкою; цифра "8" у нижньому куті

Клас 9	Інші небезпечні речовини і вироби	Символ (сім червоних вертикальних смуг у верхній половині) чорний; фон білий; підкреслена цифра "9" у нижньому куті
--------	-----------------------------------	---

Таблиця 2

Розміри страхових платежів за договорами обов'язкового страхування суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на водному транспорті на одне перевезення за кожну повну та неповну тону вантажу (грн./т)

Клас	Підклас	Відправник	Перевізник	Одержувач
1	1.1.	4,58	6,55	1,96
	1.2	2,62	3,74	1,12
	1.3	3,27	4,68	1,40
	1.4	1,31	1,87	0,56
	1.5	0,65	0,94	0,28
	1.6	0,65	0,94	0,28
2	2.1	1,25	1,79	0,54
	2.2	0,42	0,60	0,18
	2.3	2,38	3,40	1,02
3		1,79	2,55	0,77
4	4.1	1,25	1,79	0,54
	4.2	1,67	2,38	0,71
	4.3	2,08	2,98	0,89
5	5.1	1,25	1,79	0,54
	5.2	1,67	2,38	0,71
6	6.1	5,00	7,14	2,14
	6.2	7,14	10,20	0,31
7		1,90	2,72	0,82
8		1,19	1,70	0,51
9		0,71	1,02	0,31

Таблиця 3

Розміри страхових сум та страхових виплат за договорами обов'язкового страхування суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на морському та річковому транспорті за кожну повну та неповну тону вантажу (грн./т)

	Клас небезпечного вантажу								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Страхова сума	1870	1190	1700	1190		2040	1360	1700	1020
Страхова виплата на відшкодування шкоди:									
- заподіяної життю та здоров'ю третіх осіб;	935	595	850	595		1020	680	850	510
- спадкоємцям особи, яка загинула (померла) внаслідок страхового випадку;	8500								
- у разі призначення потерпілій третій особі I групи інвалідності;	7650								
- у разі призначення потерпілій третій особі II групи інвалідності;	6375								
- у разі призначення потерпілій третій особі III групи інвалідності;	4250								
- заподіяної навколишньому природному середовищу;	561	357	255	178,5		306	204	255	153
- заподіяної майну третіх осіб;	374	238	340	238		408	272	340	204
- за час втрати працездатності (ліміт відповідальності).	4250								

Основні результати та висновки. На випадок настання негативних наслідків під час перевезення таких вантажів законодавством України передбачено проведення обов'язкового страхування суб'єктів перевезення – відправника, перевізника та одержувача [2]. Вказаний документ визначає усі необхідні для проведення страхування умови, параметри, зміст типового договору страхування. Наведена форма договору страхування передбачає декілька пунктів, при заповненні яких з'являється потреба розрахунку таких параметрів, як страхова сума повна, ліміт відшкодування за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю третіх осіб, навколишньому середовищу, майну третіх осіб, страховий платіж, франшиза. Законодавчим документом [2] страхова сума на одну тону вантажу та розмір страхового тарифу встановлюються на підставі наведених таблиць в залежності від того, хто виступає суб'єктом перевезення, класу небезпечного вантажу, розміру неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Практичне застосування наведеної в [2] інформації потребує додаткових рахунків при визначенні ряду наведених вище параметрів, що суттєво впливає на трудомісткість праці у процесі оформлення договору обов'язкового страхування. Для зменшення трудомісткості розрахунків пропонується користуватися додатковими розробленими авторами таблицями 2 та 3, які наведені далі, і дають змогу без додаткових рахунків визначати розміри страхових сум, відповідних лімітів, страхового платежу на одну тону вантажу в залежності від його класу, та включати цю необхідну інформацію в договір.

Сферою застосування розроблених таблиць є договори страхування небезпечних вантажів на водному транспорті. Практика застосування пропонованих таблиць підтвердила підвищення ефективності процесу оформлення договорів за рахунок економії часу на розрахунок вказаних вище необхідних для заповнення договору даних.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Белозеров Е. Опасные грузы: как избежать катастрофы? «Судоходство», №9 (123), 2006, Україна, Одеса, с.16-18.
2. «Порядок и Правила проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів», Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2002 р., №733.